

GUTAMÅLSGILLET

GUTAMÅLSGILLET FRÄMJAR FORSKNINGEN KRING OCH VÄRDEN AV DET URALDRIGA GOTLÄNDSKA SPRÅKET - GUTAMÅLET
SAMT DET NU LEVANDE SPRÅKETS SUNDA UTVECKLING OCH TILLGÅNGLIGHET FÖR KOMMANDE GENERATIONER

STAVNING AV GUTNISKA SPRÅKET REKOMMENDATIONER

SAMMANSTÄLLDA AV GUTAMÅLSGILLET'S STAVNINGSGRUPP
PÅ GRUNDVAL AV TIDIGARE STAVNINGSPRAXIS,
STAVNINGSPRINCIPERNA FÖR BOKEN "FÄI-JAKÅS FYST BREVI" SAMT
SYNPUNKTER FRÅN GILLET'S LADISATINGG I GOTHEN I MARS 2006
ANTAGNA AV GILLET'S ÅRSMÖTE 27 augusti 2006
Senare gjorda justeringar står som "Tillägg:"

Rekommendationerna bygger huvudsakligen på rubricerade källor, men även andra underlag har använts, bland annat en analys av stavningen i brev till radioprogrammet Gutamål samt synpunkter i ämnet som under åren meddelats gillet. Föreliggande förslag har framtagits av Gutamålsgillet's arbetsgrupp för stavning på uppdrag av årsmötet 2005 i avsikt att rekommendationerna ska kunna godkännas av årsmötet 2006. Stavningsrekommendationerna skall i framtiden kunna bli till hjälp för såväl gillet's som allmänhetens framställning av skrivet material. Gotländsk Ordbok på Internet, som nu skapas av frivilliga krafter, kommer att följa dessa riktlinjer.

I stavningsprinciperna för Fäi-Jakåboken togs alla språkljud med i uppställningen, även de självklara. För att inte nedanstående rekommendationer ska bli onödigt utförliga tas endast upp sådant som

- 1) avviker från stavningsreglerna för svenska språket,
- 2) språkljud som inte förekommer i svenskan samt
- 3) stavning av språkljud som brukar vålla tveksamhet hos skribenterna.

Vokaler och diftonger i stamstavelser

---

ai

Forngutnisk diftong

Ex: **stain** (sten), **bain** (ben).

Undantag görs för namn med avvikande stavning. Ex. Maj, Raymond

---

au

Forngutnisk diftong

Ex. **auge** (öga), **austar** (öster), **laug** (löv).

Kort e. Se ä.

---

e

Långt e-ljud, nu oftast diftongerat till ei

Ex. **brede** (bräde), **esar** (tömmar), **sed** (säd), **de** (det), **dei** (det, betonat).

Uttalet är så gott som alltid diftongerat till **ei**, vilket kan skrivas ut om man vill.

---

ei

Diftong som uppkommit ur äldre långt i

Ex: **peike** (flicka), **leitn** (liten).

Den som alltjämt uttalar denna diftong med öppnare ä-ljud och vill markera skillnaden mot långt e, får gärna skriva **äi**. Ex: **päike**, **läitn**

---

jau

Ur äldre triftong iau.

Efter nutida praxis ersätts vokalen i med ett j.

Ex: **djaur**, **mjaule**.

I Fårösmål blir triftongen ibland till en skärpt diftong som skrivs **javv**.

Ex: **javva** (ljuga), **tjavva** (tjuga)

---

o

Diftongen åo (ur forngutniskt långt o) skrivs o.

Ex: **bo**, **sol**, **stol**.

---

u

Kort o-ljud stavas traditionellt på europeiskt vis med u.

Ex: **summar**, **kumme**

Tillägg: Då man vill markera adverbet ”också” och skilja det från konjunktionen ”och” rekommenderas att skriva med accenttecken **ú**

---

u

Långt u, ur äldre kort u

Uttalas som svenskt u, oftast med förslag av i.

Ex: **buge** (båge), **dur** (dörr), **sun** (son)

å

Kort å-ljud

Ex: **sårk** (pojke), **årm** (orm), **kårtar** (kort, m.)

Undantag kan göras för namn. Ex: Gotland, Stockholm, Oskar.

å

Långt å-ljud

Ex: **jård** (jord), **ård** (ord), **nårdar** (norr)

åi

Forngutnisk diftong oy

Ex: **gåime** (gömma), **håi** (hö), **åidn** (dålig, skral)

ä

Kort ä/e-ljud

Ex: **bläcke** (tofsvipa), **kväld** (kväll).

För att undvika stavning som ger en ovan ordbild (äld, hälg, igän, etc.) kan ord som är likalydande skrivas som på svenska.

Ex: **eld**, **helg**, **igen**. Gäller även ord som **ellar** (eller) och **ettar** (etter).

Namn och lånord som Elisabet, decembar och konsert skrivs med e, om man inte särskilt vill markera gutniskt uttal i repliker och dyligt.

ä	<i>Långt ä/e-ljud</i> Ex: kräk (boskapsdjur), jär (är), dräge (dra) Stavningen är fast, även om uttalet på södra ön närmast är ett e-ljud.
äu	<i>Diftong äu (ur äldrelångt u).</i> Ex: skäum (skum), stäur (stor), däu (du)
ö	<i>Kort ö-ljud</i> Ex: vör (vi), körke (kyrka).
ö	<i>Långt ö-ljud blir diftongerat</i> Ex: bröie (brya, vattenhål), böi (by), möir (myr), höire (hyra). Inlånade ord får gärna skrivas med enbart ö. Ex: brö (bröd), kök (kök), tös (flicka), plöge (plöja)

Vokaler i ändelser

-a-	Ex: kattar (kattor), katta (kattan, Fårö), äldar , gamblare (äldre)
-e-	<i>-e- i alla ordklasser, men den som vill kan använda -ä- i verbändelser, Fårö har dock -a- i dessa.</i> Ex: brede (bräde), breide (vrida), leite (litet), sole (solen f., Fårö)
-i-	Ex: solli (solen f.), taki (taket n., Gothem mfl.)
-u-	Ex: kattu (kattan), svämnugur (sömnig, m., Fårö)
-å-	Ex: kattå (katta, Fårö, Lau mfl.), vör kunå (vi kan, Fårö)

Konsonanter

f	<i>f används för f-ljudet.</i> Undantag: havsfräui (havsfrun), gråvt (grovt, av gråvar) och liknande
j	<i>j används före mjuk vokal på samma sätt som i svenskan,</i> även om uttalet i de flesta fall är halv vokalistiskt. Observera att gutarna uttalar alla konsonanter i ord som stjänne (stjärna). Ex: ljaus (ljus), djaur (djur), (h)järte , (hjärta), (h)jaul (hjul)
k	<i>k används för k-ljudet</i> även i ord som flykt (av flauge) och jakt (av jage) Undantag: bygg (av bygge), haugt (av högt, av haug) och dylikt .
kk	<i>för långt k används i första hand kk</i> men den som vill kan stava med ck som i svenska. Ex: stukk (stock), nukk (nog), bukke (bocka)

X	<i>ks-ljud skrivs x liksom i forngutniskan.</i> Ex: uxe (oxe), sex , hoxl (oxel) Undantag för hugse (minnas, av hug), ti skogs (till skogs) liksom namn som Gogs och likn
ngg, ng	ng-ljudet skrivs ngg <i>för att markera bevarat ålderdomligt uttal med ng + hårt g.</i> Ex: drängg (dräng), finggar (finger), langgar (lång, m.), singge (sjunga). På vissa delar av Gotland bortfaller hårt g i maskulinum bestämd form. I sådana fall skrivs endast ng . Ex: drängen , strämningen .
ngn	<i>ngn-ljudet skrivs ljudenligt ngn</i> Ex: dungne (domna, äv. dumne), sungne (somna) Där äldre g före n har övergått till ng-ljud stavar svenskan gn, t ex. ugn och lugn . Vi rekommenderar att följa svensk stavning i sådana fall för att undvika ovana ordbilder som ungn, lugn och rengn
nk	<i>ngk-ljudet skrivs som i svenskan med nk</i> Ex: länken (ljum), åinkli (ömkelig), hankle (vante, handske)
sj	<i>sje-ljud</i> Uttalas som ett sje-ljud påminnande om uttalet i finlandssvenska mål. Ex: sjoen , sjöen (havet), självar , sjalvar (själv, m.)

Dubbelskrivning av långa konsonanter

1. Lång konsonant dubbelskrivs mellan vokaler i slutet av ord

gubbe, rädd, måffar, dukke, summer, uppe, mårres, ett–
Undantag: m-ljudet enkelskrivs i ordslut (ej vid bortfall av slutvokal):
kum (kom! imperativ), **kåm** (kom, imperfekt), men **kumm'** (komma, infinitiv).
n-ljudet enkelskrivs i ordslut i en del vanliga ord som i svenskan
Ex: **man, kan**

2. Lång konsonant före annan konsonant enkelskrivs om båda hör till ordets stam

kant men **vattn** (eg. vatten men vokalen e har bortfallit)
Undantag: lång konsonant dubbelskrivs före l, n, r och s: **krasslur**, **ohygglit**, **räkkne**, **tåpps**.

3. Konsonanter i böjda och avledda ord stavas som grundformen

annlunde (av annor-), men **sägd** (av säge)

4. Vid sammansättning används de enkla ordens stavningssätt

kvinnfålk, **manfålk**, **hänntisslar**, **inpeisken**

5. Assimilerade konsonanter skrivs som de låter

gass- (gards-), **kånn** (korn), **Las** (Lars)

Förtydligande av svårtydda ställen i texten

- 9 *Vid bortfall av vokaler och konsonanter behövs oftast ingen markering. Apostrof kan sättas ut, men endast då förtydligande krävs.*
*Ex: **dann'n** (den andre) men **ansn** (andra gången), **sun'n** (sonen) men **båtn** (båten), **för' mein dagar** (före mina dagar) men **feir kalar** (fyra karlar)*

vid h-bortfall (mest i äldre språk):

Ex: 'age (hage), *'ul* (hål), *'und* (hund), *'ägg* (hägg)

vid r-bortfall om man känner att det behövs:

*Ex: **Va ha ha' växe*** (Vad hon har växt)

-
- 9 *Då vokaländelse följer på vokal*
*Ex: **a'i** (ån), **bro'i** (bron), **e'i** (tackan), **gräu'u** (gruvan, spisen), **stäu'u** (stugan), **bla'ar** (blå, m.)*

-
- 9 *Sammandragningar av ord*
*Ex: **har'n** (har han) men **harn** (haren)*

Sammanställt 2006-08-25 av Bosse Carlgren, bosse@gotlandica.se, 0498-21 11 82

Tillägg och/eller förslag

till förändringar som diskuterats efter årsmötets beslut om rekommendationerna

Juli 2008.

Britta Pehrssons bruk att markera gutamålets motsvarighet till ”också” med accenttecken har införts i ovanstående rekommendationer. Exempel: Han hadd a kattå u n hund ú

Juli 2009

Redaktionsgruppen för Gula häftet beslöt att testa en skillnad i stavning mellan ”en” i betydelsen en (räkneord) eller man (pronomen) och ”än” i betydelsen han (pronomen).